

Шмілик І. Д.,
викладач кафедри української мови
Національного університету «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНКОВИХ ФОРМ ІМЕННИКІВ У ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ І. ФРАНКА «ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ»

Анотація. У статті описано особливості відмінювання іменників у поетичних творах І. Франка, які відображають епоху становлення української літературної мови кінця XIX – початку XX століття в Галичині, її кристалізацію та витворення літературної мови. Проаналізовано два прижиттєві видання збірки «Зів'яле листя» (1896 р. і 1911 р.). Виявлено й описано такі словоформи: іменники I відміни жіночого роду у формі родового, орудного, місцевого відмінків однини; іменники II відміни чоловічого й середнього роду у формі називного, родового, давального, знахідного, орудного відмінків однини; іменники III відміни у формі родового, місцевого відмінків однини, а також особливості відмінювання іменників у формі множини. Указано на динаміку змін, порівняно з попередньою збіркою І. Франка «З вершин і низин», а саме: наявність флексії *-i* замість *-u* в іменниках жіночого роду I відміни у формі родового та місцевого відмінків однини; наявність лише флексії *-ою* в іменниках жіночого роду I відміни у формі орудного відмінка однини, відсутні закінчення *-ов/-ої*; наявність флексії *-у* замість *-еви, -ови* в іменниках – назвах істот чоловічого роду II відміни у формі давального відмінка однини. Така різноманітність відмінкових форм у поетичних збірках, виданих за життя Івана Франка, свідчить про те, що мова того часу не була унормована і поет інтуїтивно вишукував форми, які були б оптимальними. Звернено увагу на дві граматики кінця XIX – початку XX століття: Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. «Грамматика української мови» (1914 р.), Сімович В. «Грамматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці» (1919 р.); вказано на особливості відмінювання іменників у західноукраїнських і східноукраїнських варіантах мови того часу. Описавши й порівнявши різні відмінкові форми іменників, звернено увагу на те, як Каменяр намагався очистити власні твори від вузьких діалектизмів, а також вживати форми, які були б найкращими і які б збагатили українську літературну мову.

Ключові слова: поезія, прижиттєві видання, літературна мова, іменник, рід іменника, відмінювання іменників, форма слова, флексія.

Постановка проблеми. У XIX – на початку XX ст. існували східноукраїнський і західноукраїнський різновиди літературної мови (від виходу «Русалки Дністрової» (1837)), які можна кваліфікувати як варіанти національної мови. Східноукраїнський варіант був поширений на території України, що входила до складу Росії, натомість західноукраїнським варіантом користувалися представники українських етнічних земель, які входили до Австро-Угорської імперії. Це зумовило наявність відповідних грамастик української мови, зокрема, в цей час вийшли друком «Grammatyka języka małopolskiego w Galicji» (Львів, 1845) І. Вагилевича, «Руска грамматика» (Львів, 1893),

«Грамматика української мови» (Відень, 1914) С. Смаль-Стоцького та Ф. Гартнера, «Українська грамматика» (Київ, 1907) Є. Тимченка, «Грамматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці» (Київ-Ляйпціг, 1919) В. Сімовича тощо.

Варто зазначити, що, починаючи із 80-их рр. XIX ст., І. Франко працював над утвердженням української літературної мови в Галичині. Саме тому морфологічні особливості, відтворені в поезіях Каменяра, відображають епоху становлення української літературної мови кінця XIX – початку XX ст. у Галичині, її кристалізацію та витворення літературної норми. Одним із таких виявів було очищення власних творів від вузьких діалектизмів, пошук кращих іменникових, прикметникових, займенникових і дієслівних словоформ.

Мета статті – описати й порівняти іменникові словоформи в поезіях І. Франка. **Джерельною базою** послужили два прижиттєві видання збірки «Зів'яле листя» 1896 і 1911 років.

Виклад основного матеріалу. Різноманітність відмінкових форм у поетичних збірках, виданих за життя Івана Франка, свідчить про те, що «мова не була кодифікована, унормована і він інтуїтивно вишукував форми, які б були оптимальними» [1, с. 635]. Поряд із формами, характерними для мовлення тогочасних галичан, поет використовував також і «східні» форми, тобто поет прагнув знайти найкращий варіант. Зауважимо, що С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер у «Граматиці руської мови» (1914), аналізуючи відмінкові закінчення іменників, вказували на певні особливості відмінювання в західноукраїнському та східноукраїнському варіантах мови. До прикладу, в іменниках чоловічого роду «відм. 3 одн. кінчить ся правильно на *-ови* (на Україні *-ові*). Окрім того, подибуєть ся деколи, особливо під впливом церкви, закінчене *-у Богу, духу* (побіч *Богови, духови*)», «на *-еви, -еви* (на Україні *-еві, -еві*): *учителеви, добродієви*» [2, с. 67, 71]. Щодо іменників жіночого роду «мякої відміни», то мовознавці вважали, що «в 3-ім і 7-ім відм. одн. прийняло ся в письменній мові закінчене *-і (-i)*. Форми *на землі, с жмени* розвинули ся вправді із давних форм зовсім правильно, але в письменній мові загально не прийняли ся» [2, с. 74]. Натомість особливістю відмінювання іменників жіночого роду «шелестівкової відміни» є Р.в., Д.в. однини – флексія *-u* (*части*), О.в. однини – закінчення *-ию, -ю* (*частию, частю*), Р.в. множини – *-ий* (*частий*), однак «в відм. 2-ім, 3-ім одн. і 1 мн. уживають закінчення – *-і: ночі, печі, подорожі, миші*» [2, с. 75]. Мовознавці теж зазначили про іменники середнього роду «мякої відміни». Зокрема, «відм. 1-ий кінчить ся на *-е, -є*. Іменники закінчені на *-є* і деякі на *же, че, ше* утворені від дієприкметників або від імен (іменники збірні) або від імен в сполуці з приіменником, н.пр. *писанє, поясненє, житє, знанє, значінє...*

волосє, камінє, листє, щастє, пірє... У всіх тих іменників подибуємо, особливо на Україні, в 1-ім відм. одн. замість -є(-е) закінчене -я(-а) після аналогії 1-го відм. іменників ягня, лоша і т.д. Перед сим -я(-а) здвоюють ся ще также поєдинчі шелестівки т, д, з, с, д, н, ч, ж, ш, н. пр. *життя, безвіддя, колосся, зілля, насіння* [2, с. 78].

Про два типи форм в українській мові зазначав згодом і В. Сімович. Зокрема у «Граматиці української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці» (1919) мовознавець вказував, що «іменики на -я(-є), поутворювані з прикметників, інших імеників та з дієслів, подвоюють перед тим -я(-є) шелестівку, якщо вона тільки одна» [3, с. 64], та наголошував, що «давальний відмінок однини має правильне закінчення -ові», однак зазначав, що «галицька й подільська форма – -ови, у м'якій відміні – -єви» [3, с. 148]. Учений розрізняв відмінювання іменників жіночого роду III відміни, зокрема, у родовому і місцевому відмінках однини допускав такі закінчення: *повісти, тини (тині), ночі*; решта іменників вказаної відміни мали відмінюватися за аналогією [3, с. 168]. В. Сімович зауважив, що «у західноукраїнських говірках у цілій цій відміні ніякої різниці немає, всі іменики відмінюють ся як: *повість*» [3, с. 169].

С. Смаль-Стоцький у праці «Іван Франко і українська літературна мова» (1926) наголошував, що одна «з найбільших заслуг Франка лежить у тім, що він надзвичайним способом причинився до вироблення, очищення, збагачення української літературної мови» [4, с. 131]. Учений намагався виправдати будь-які хитання у виборі форм іменників, зазначаючи, що мова І. Франка «дуже жива, не закована в ніякі пута. Живе народне чуття для гомінкої гармонії мови веде його певно і без вагання при доборі слів і їх форм, при звуковій складі віршів» [4, с. 138]. Різноманітність форм мовознавець мотивує також і поетичною необхідністю та вимогами ритму, рими, інтонації, вказуючи, що це «не самоволя в доборі форм, а просто конечність» [4, с. 139]. Зауважимо, що І. Франко постійно працював над мовою своїх творів, оскільки «він поправляв скрізь, де це тільки було можливо», перевидавав збірки своїх творів «з численними поправками язовими» [5, с. 20], про що неодноразово зауважував у передмовях до перевидань, що призводило до наявності кількох редакцій одного поетичного твору.

У 1896 році І. Франко опублікував ліричну драму «Зівяле листє», яку згодом було перевидано 1911 року в Києві. У «Передньому слові до другого видання» Каменяр коротко зазначив, що «де можна поробив язові поправки, хоч се не скрізь було можливе» [6, с. 8]. Відповідно у проаналізованих поезіях із цих двох видань фіксуємо не тільки особливі відмінкові форми іменників, а й динаміку змін у їх використанні (порівняно зі збіркою «З вершин і низин»). Зокрема, виявлено:

1) наявність флексії **-і** (замість **-и**, порівнюючи зі збіркою «З вершин і низин» 1887 року) в іменниках жіночого роду I відміни у формі Р.в. та М.в. однини: *в тій хвилі* (ЗЛ 1896, с. 15, 34; ЗЛ 1911, с. 15, 34), *хвилі* (ЗЛ 1896, с. 42; ЗЛ 1911, с. 42), *в/по землі* (ЗЛ 1896, с. 104, 107; ЗЛ 1911, с. 104); *Чує серце, що в тій хвилі* *Весь мій рай був тут-отсе!* (ЗЛ 1896, с. 15; ЗЛ 1911, с. 15); *І наче той, що тоне і в знесилі* *Шукає гильки, корня, стебельця, — Так я між лиць тих в нестрій люду* *хвилі* *Шукаю щиро-дружнього лица* (ЗЛ 1896, с. 34; ЗЛ 1911, с. 34); *В тім вирі* *хвилі* *— сонце, планети є, В них мільярди бомблів дрібних кишать* (ЗЛ 1896, с. 42; ЗЛ 1911, с. 42); *Бо щож є Дух той? Сам чоловік його* *Создав з нічого, в кожній порі й землі* *Дає йому*

свою подобу, Сам собі пана й тирана творить (ЗЛ 1896, с. 104; ЗЛ 1911, с. 104); *Як Христос по землі ще Навчати ходив. То зустрів чоловіка, Що в шабас робив* (ЗЛ 1896, с. 107);

2) наявність лише флексії **-ою** в іменниках жіночого роду I відміни у формі О.в. однини (відсутні закінчення **-ов/-ої**, порівнюючи зі збіркою «З вершин і низин» 1893 року): *судьбою* (ЗЛ 1896, с. 10; ЗЛ 1911, с. 12); *головою* (ЗЛ 1896, с. 15, 35, 58; ЗЛ 1911, с. 15, 35, 58), *теплотою* (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20), *за річкою* (ЗЛ 1896, с. 44; ЗЛ 1911, с. 44), *с строфою* (ЗЛ 1896, с. 98; ЗЛ 1911, с. 98), *с нотою* (ЗЛ 1896, с. 98; ЗЛ 1911, с. 98), *отрутою* (ЗЛ 1896, с. 98; ЗЛ 1911, с. 98); *І по при тебе йдучи, я дрижу, Як перед злою не дрожав* *судьбою* (ЗЛ 1896, с. 10; ЗЛ 1911, с. 12); *Ти кивнула* *головою*, *В снігах скрила ся як стій* (ЗЛ 1896, с. 15; ЗЛ 1911, с. 15); *То йшла передо мною* *Висока постать, пряма та струнка. Оглянулась, хитнула* *головою*, *Моргнула на прохожого панка* (ЗЛ 1896, с. 35; ЗЛ 1911, с. 35); *Вклоню ся — навіть не зирнеш* *І головою* *не кивнеш* (ЗЛ 1896, с. 58; ЗЛ 1911, с. 58); *І в серці своїм/своїм знов я чую силу* *Розсіяти туман той, теплою* *Чутя і жаром думки поєднати Тебе з житєм* (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20); *Без вину* *За річкою* *геть у долину, І геть аж до синіх тих гір* *Мій зір* *Летить і в тиші потапає* (ЗЛ 1896, с. 44; ЗЛ 1911, с. 44); *С* *кожною строфою, с* *кожною нотою* *Капає с серденька кров* (ЗЛ 1896, с. 98; ЗЛ 1911, с. 90); *Пісне, напоєна горем-отрутою, Час тобі вже на спокій* (ЗЛ 1896, с. 98; ЗЛ 1911, с. 98);

3) наявність флексії **-є** в іменниках середнього роду II відміни в Н.в. та З.в. однини (без подовження приголосних): *бажанє* (ЗЛ 1896, с. 17, 58; ЗЛ 1911, с. 17, 58), *пориванє* (ЗЛ 1896, с. 17; ЗЛ 1911, с. 17), *листє* (ЗЛ 1896, с. 21; ЗЛ 1911, с. 21), *щастє* (ЗЛ 1896, с. 23, 41, 60, 63; ЗЛ 1911, с. 23, 41, 60, 63), *камінє* (ЗЛ 1896, с. 26; ЗЛ 1911, с. 26), *житє* (ЗЛ 1896, с. 31; ЗЛ 1911, с. 31), *зітханє* (ЗЛ 1896, с. 38, 44; ЗЛ 1911, с. 38, 44), *коханє* (ЗЛ 1896, с. 38; ЗЛ 1911, с. 38), *оповіданє* (ЗЛ 1896, с. 41; ЗЛ 1911, с. 41), *риданє* (ЗЛ 1896, с. 44; ЗЛ 1911, с. 44), *безправе* (ЗЛ 1896, с. 107), *знанє* (ЗЛ 1896, с. 108); *Як згублену любов, несповнене* *бажанє*, *Невистіваний спів, геройське* *пориванє*, *Як все найвище/найвищє, чим душу я кормлю* (ЗЛ 1896, с. 17; ЗЛ 1911, с. 17); *Який докір, яке* *стражданє*, *Яке несповнене* *бажанє* *На них, мов зарево червоне, Займаєть ся і знову тоне* *У тьмі?* (ЗЛ 1896, с. 58; ЗЛ 1911, с. 58); *Усміх твій, неначе сонце* *Листє* *покріпля зелене, А зійдає/зійдає штучну краску — Сміє ся з мене!* (ЗЛ 1896, с. 21; ЗЛ 1911, с. 21); *А як* *щастє* *часом схоче* *В мою хату загостить. Я его до тебе справлю, Най голубочком летить* (ЗЛ 1896, с. 23; ЗЛ 1911, с. 23); *Про тебе думав я, душе моя, Про* *щастє* *те, що, наче сонний привид, Явило ся, всміхнуло ся і щезло* (ЗЛ 1896, с. 41; ЗЛ 1911, с. 41); *Отсе тая стежечка* *Де дівчина йшла, Що з мойого сердечка* *Щастє* *унесла* (ЗЛ 1896, с. 60; ЗЛ 1911, с. 60); *А живеє* *щастє* *з рук пустив без тямі* *І тепер, запізно, плаче і дуріє — Фантастичні думи! Фантастичні мрії!* (ЗЛ 1896, с. 63; ЗЛ 1911, с. 63); *Я з вулиці болото брав, Камінє* *кременисте* *І кидав ним у образ твій, В лице твоє пречисте* (ЗЛ 1896, с. 26; ЗЛ 1911, с. 26); *Чи ти знала, що руйнуєш* *Щастя* *власного підклад, Те, чого* *житє* *так мало* *Звикло* *всякому* *вділять?* (ЗЛ 1896, с. 31; ЗЛ 1911, с. 31); *Розвійте ся з вітром, листочки зівялі, Розвійтесь, як тихе* *зітханє!* *Незоєні рани, невтишені жалі, Завмерлеє в серці* *коханє* (ЗЛ 1896, с. 38; ЗЛ 1911, с. 38); *Яке ж то тихеньке* *риданє* *В повітрі, мов тужне* *зітханє*, *Тремтить?* (ЗЛ 1896, с. 44; ЗЛ 1911, с. 44); *І я згадав одно* *оповіданє*, *Що*

тут над Сяном від народа чув (ЗЛ 1896, с. 41; ЗЛ 1911, с. 41); «Самовбійство, се прогріх, Безправє і злість»... Най вам слово Христове На се відповість (ЗЛ 1896, с. 107); Для знающих знає їх Найвищий закон. Незнаюці в законі Най гнуть ся карком (ЗЛ 1896, с. 108);

4) наявність флексії **-у** в іменниках – назвах істот чоловічого роду II відміни у формі Д.в. однини (замість **-еви (-єви), -ови**, порівнюючи зі збіркою «З вершин і низин» 1887 року): мужу (ЗЛ 1896, с. 99; ЗЛ 1911, с. 99), пану Богу (ЗЛ 1896, с. 104), робітнику (ЗЛ 1896, с. 107); Мене забудь швиденько ти, Своїх/Своїх діток люби, пести, Будь вірна свому мужу! (ЗЛ 1896, с. 99; ЗЛ 1911, с. 99); Та пану Богу я не хочу блюзнить, Бо по що вірних щирі чутя дразнить? (ЗЛ 1896, с. 104); «Як же можна! Се прогріх!» Обурился хтось, Та робітнику строго Промовив Христос (ЗЛ 1896, с. 107);

5) наявність флексії **-єм** в іменниках середнього роду II відміни у формі О.в. однини: щастєм (ЗЛ 1896, с. 9; ЗЛ 1911, с. 12); битєм (ЗЛ 1896, с. 19; ЗЛ 1911, с. 19), з житєм (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20); повітрєм (ЗЛ 1896, с. 27; ЗЛ 1911, с. 27), з корінєм (ЗЛ 1896, с. 33; ЗЛ 1911, с. 33), павутинєм (ЗЛ 1896, с. 102; ЗЛ 1911, с. 102); Що щастєм, спокоєм здавалось, Те попелу тепла верства; Під нею жаги і любови Не згасла ще іскра жива (ЗЛ 1896, с. 9; ЗЛ 1911, с. 12); Як не задрожав Твій голос в горлі, серце в твоїй груді Битєм тривожним не зглушило ті Слова страшні: «Не надій ся нічого!» (ЗЛ 1896, с. 19; ЗЛ 1911, с. 19); І в серці своїм знов я чую силу Розсіяти туман той, теплою Чутя і жаром думки поєднати Тебе з житєм (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20); Ще з далека слідить тебе мій зір, Твій свіжий слід я рад би цілувати І душу тим повітрєм наповати, Що з твоїх уст переплива в простір (ЗЛ 1896, с. 27; ЗЛ 1911, с. 27); Таже де хліб родити має поле, Мусить плуг квітки з корінєм рвати (ЗЛ 1896, с. 33; ЗЛ 1911, с. 33); Де гнів палажкоче, Любов процвіта, Люди павутинєм Наш дух опліта (ЗЛ 1896, с. 102; ЗЛ 1911, с. 102);

6) наявність флексії **-ю** в іменниках середнього роду II відміни у формі М.в. однини: по отупіню (ЗЛ 1896, с. 9; ЗЛ 1911, с. 11), в житю (ЗЛ 1896, с. 11, 17; ЗЛ 1911, с. 13, 17), у сконаню (ЗЛ 1896, с. 33; ЗЛ 1911, с. 33); По довгім важкім отупіню Знов трискає хвиля тісень, Неначе с під попелу разом Язиками блиска огонь вогень (ЗЛ 1896, с. 9; ЗЛ 1911, с. 11); В житю, мабуть, ніщо нас не сполучить, Роздільно нам прийдесть ся і вмирать (ЗЛ 1896, с. 11; ЗЛ 1911, с. 13); Так, ти одна моя правдивая любов Та, що не суджено в житю ійй вдовольнить ся (ЗЛ 1896, с. 17; ЗЛ 1911, с. 17); Важко плуг скрипить у чорній скибі, І квітки зітхают у сконаню (ЗЛ 1896, с. 33; ЗЛ 1911, с. 33).

7) наявність флексії **-и** в іменниках жіночого роду:

– III відміни у формі Р.в. однини: дійсности (ЗЛ 1896, с. 107; ЗЛ 1911, с. 104), гордости (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20), смерти (ЗЛ 1896, с. 21; ЗЛ 1911, с. 21), любови (ЗЛ 1896, с. 25, 28, 32; ЗЛ 1911, с. 25, 28, 32), свідомости (ЗЛ 1896, с. 35; ЗЛ 1911, с. 35), ночи (ЗЛ 1896, с. 37, 47, 53; ЗЛ 1911, с. 37, 47, 53), вічності (ЗЛ 1896, с. 105), крови (ЗЛ 1896, с. 109; ЗЛ 1911, с. 106); Чи ви лоб свій розбили О дійсности мур? (ЗЛ 1896, с. 107; ЗЛ 1911, с. 104); Ти добра, щира! О, не ошукаси Мойого серця гордості лускою (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20); Я не надіюсь нічого, Але як бажаня спертти? Не бажать життя живому, Тільки смерти? (ЗЛ 1896, с. 21; ЗЛ 1911, с. 21); Може, в тім зневаженім Твого щастя карб, Може, в тім погордженім Є любови скарб (ЗЛ 1896, с. 25; ЗЛ 1911, с. 25); Нераз у сні

являє ся міні, О любя, образ твоїй, такий чудовий, Яким ясніє в молодіцїв весні, В найкраці хвилі свіжої любови (ЗЛ 1896, с. 28; ЗЛ 1911, с. 28); Ти, що відіпхнула Любов мою як сиротину, Тепер на дармо просиши, ловиши Любови хоч крапельну (ЗЛ 1896, с. 32; ЗЛ 1911, с. 32); Юрба юрбою Мене тручала, штовхала раз в раз, Та я не чув ні холоду ні болю, Мов огник свідомости в мізку згас (ЗЛ 1896, с. 35; ЗЛ 1911, с. 35); Не чує! Шезла з ним у тімлі ночі, Лиш вид сі прошиб мене як ніж (ЗЛ 1896, с. 37; ЗЛ 1911, с. 37); Ох, тіі очі темніші ночі, Хто в них задивить ся, й сонця не хоче! (ЗЛ 1896, с. 47; ЗЛ 1911, с. 47); Неначе блискавка ярка, Що зразу сліпить очі, Що враз і тішить, і ляка, Ніч робить з дня, день з ночі (ЗЛ 1896, с. 53; ЗЛ 1911, с. 53); Лише маленькі бомблики людські, Що в них частинка виру відбила ся, Міркують, мучать ся бажаня Вічности море вмістити в собі (ЗЛ 1896, с. 105); Отсей маленький інструмент Холодний та блискучий... Один кивок... один момент... І крові ключ кіпучий (ЗЛ 1896, с. 107; ЗЛ 1911, с. 104);

– III відміни у формі М.в. однини: в пам'яті (ЗЛ 1896, с. 25; ЗЛ 1911, с. 25), по смерті (ЗЛ 1896, с. 29; ЗЛ 1911, с. 29), в крові (ЗЛ 1896, с. 28; ЗЛ 1911, с. 28); в груді (ЗЛ 1896, с. 10, 19, 35; ЗЛ 1911, с. 10, 19, 35); Може, сміх твоїй нинішній, Срібний та дзвінкий, Стане в твоїй пам'яті За докір гіркий (ЗЛ 1896, с. 25; ЗЛ 1911, с. 25); Хто вбив живу душу й перед смертю За вбійство смертну не відтерпів муку, Той по-смерті з могили розпростерту Простягне руку (ЗЛ 1896, с. 29; ЗЛ 1911, с. 29); С трепетом без мови Я в тії/тії очі знов гляджу сумні, Що жар колісь ятрили в моїй крові (ЗЛ 1896, с. 28; ЗЛ 1911, с. 28); І в груді щось метушисть ся, немов Давно забута згадка піль зелених, Весни і цвітів, - молода любов З обійм виходить гробових, студених (ЗЛ 1896, с. 10; ЗЛ 1911, с. 10); Як ти могла сказати се так рівно, Спокійно, твердо? Як не задрожав Твій голос в горлі, серце в твоїй груді (ЗЛ 1896, с. 19; ЗЛ 1911, с. 19); І враз я здеревів і стрепенув ся, Щось горло стисло, в груді сперло дух (ЗЛ 1896, с. 35; ЗЛ 1911, с. 35).

Окремо варто зауважити про іменники у формі множини, оскільки виявлено низку особливостей. Зокрема, фіксуємо вживання флексії **-и** в іменниках чоловічого роду II відміни та жіночого роду III відміни у формі Н. та Зн. в.: очі (ЗЛ 1896, с. 12, 18, 20, 28, 37, 46, 47, 49, 53, 58; ЗЛ 1911, с. 12, 18, 20, 37, 46, 47, 49, 53, 58), ночі (ЗЛ 1896, с. 49; ЗЛ 1911, с. 49); Я люблю те рум'янеє личко І розіскрені очі красітки (ЗЛ 1896, с. 12; ЗЛ 1911, с. 12); Я в тіі очі знов гляджу сумні, Що жар колісь ятрили в моїй крові (ЗЛ 1896, с. 28; ЗЛ 1911, с. 28); Твої очі як те море Супокійне, світляне (ЗЛ 1896, с. 18; ЗЛ 1911, с. 18); Лице твоє бліде, тривожні очі, Вся стать твоя тремтяча, мов мімоза, Все мовило міні: «Не вір! Не вір!» (ЗЛ 1896, с. 20; ЗЛ 1911, с. 20); О, щоб були мої осліпли очі, Було б в душі ясніші і спокійніші! (ЗЛ 1896, с. 37; ЗЛ 1911, с. 37); Скучерявили темні ночі, Зранили серце чорні очі/очі (ЗЛ 1896, с. 49; ЗЛ 1911, с. 49). Ще однією особливістю досліджуваних поетичних збірок є наявність форми люде/люди у формі називного відмінка (ЗЛ 1896, с. 41, 43; ЗЛ 1911, с. 41, 43); Ось раз була недля. В самий південь Із церкви люде виїшли (ЗЛ 1896, с. 41; ЗЛ 1911, с. 41); І не дізнали ся ніколи люде, Хто се так йїхав / йїхав, відки і куди (ЗЛ 1896, с. 43; ЗЛ 1911, с. 43). Як і в збірках І. Франка «З вершин і низин» (1887, 1893), виявляємо вживання словоформи із закінченнями **-ий/-ей** у формі Р. в. в іменниках середнього роду II відміни та в множинних іменниках: людей (ЗЛ 1896, с. 44; ЗЛ 1911, с. 44); з очей (ЗЛ 1896, с. 10, 14, 30);

з очий (ЗЛ 1911, с. 12, 14, 30): *Довкола для ока й для вуха Ні духу! Ні сліду людей не видать* (ЗЛ 1896, с. 44; ЗЛ 1911, с. 44); *З очей твоїх мигне злий насміх, гордість, глум, І відвертаюся я і біль в душі щемить* (ЗЛ 1896, с. 14; ЗЛ 1911, с. 14); *З очей / З очей, що скрились у важку жалобу, Я хотів дійти, чи та рука померша Протягнесь з гробу?* (ЗЛ 1896, с. 30; ЗЛ 1911, с. 30); *Та в серці щось порвалось би на дні, З очей/З очей би потік сліз поляв ся рвучий* (ЗЛ 1896, с. 10; ЗЛ 1911, с. 12).

Висновки. Отже, проаналізувавши особливості мови поетичної збірки І. Франка «Зівяле листе» у двох прижиттєвих виданнях (1896, 1911), виявили різноманітні іменникові форми, зумовлені кристалізацією мови. У досліджуваних поезіях репрезентовано флексії, які відображають хитання І. Франка у виборі слівформ між західноукраїнським і східноукраїнським варіантами української літературної мови кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Література:

1. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. 732 с.
2. Смал-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика української мови. 3-є вид. Відень : Накладом власним, 1914. 202 с.
3. Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. 2-е вид. з одніями й додатками. Київ-Ляйпціг: Українська накладня, 1919. 584 с.
4. Смал Стоцький С. Франко і українська літературна мова. *Літературно-науковий вісник*. 1926. Річник XXV. Т. ХС. Кн. VI. С. 131–141.
5. Корнієнко Н. Авторські зміни в мові творів Івана Франка. *Наукові записки. Т. VII. Присвячений сторіччю з дня народження І.Я. Франка. Серія філологічна*. Львів : Львівський держ. пед. ін-т. 1956. С. 19–59.
6. Франко І. Переднє слово до другого видання. *Франко І. Зівяле листе. Лірична драма*. Друге видане. Київ : Друкарня «С.В. Кульженко». 1911. С. 7–8.
7. Франко І. Зівяле листе. Лірична драма. Львів : З друкарні Інст. Ставропільського, 1896. 112 с.
8. Франко І. Зівяле листе. Лірична драма. Друге видане. Київ : Друкарня «С.В. Кульженко», 1911. 109 с.
9. Франко І. З вершин і низин: Збірник поезій. Львів : [Б.в.], 1887. 251 с.
10. Франко І. З вершин і низин: Збірник поезій. Друге, доповн. видане. Львів : Накладом Ольги Франко, 1893. 468 с.

Shmilyk I. The peculiarities of the noun case categories in Ivan Franko's collection of poetry "Ziviale lystia"

Summary. The article explores the particular qualities of the noun declension in Ivan Franko's poetry book. The book represents the epoch of the formation of the Ukrainian literary language at the end of the 19th century-beginning of the 20th century in Halychyna region. It analyses the author's two lifetime editions of the collection "Ziviale lystia" (1896 and 1911). The article discovers and describes the following word forms: nouns of the 1st declension of feminine gender in genitive, instrumental and locative cases, singular; nouns of the 2d declension of masculine and neuter gender in nominative, genitive, dative, accusative and instrumental cases, singular; nouns of the 3d declension of feminine gender in genitive and locative cases, singular. Furthermore, the article reveals the changing dynamics in comparison with the previous I. Franko's collection of poetry "Z vershyn i nyzyn". In particular: the employment of the inflexion -i instead of -y in nouns of the 1st declension, feminine gender in genitive and locative cases, singular; the use of the inflexion -oiu in nouns of the 1st declension, feminine gender in instrumental case, singular, consequently, the absence of -ov/-oi endings; the use of the inflexion -u instead of -evy, -ovy – in nouns of the 2nd declension, masculine gender in dative case, singular. This range of case diversity in Ivan Franko's poetry books, that were edited during his lifetime, proves the fact that the language of the time was not standard. Respectively the author was intuitively searching for new, optimal forms.

The attention is drawn to two grammar books (the end of the 19th century – beginning of the 20th century): by S. Smal-Stotskyi, F. Hartner "Ukrainian Grammar" (1914) and by V. Simovych "Ukrainian Grammar for self-learners and to how help school science" (1919). The article considers the properties of the noun declension in West-Ukrainian and East-Ukrainian language variants of the time. Having given a detailed examination of the noun case categories, it was established that the author attempted to eliminate suburban dialects from his poetry and employ the most suitable forms.

Key words: poetry, lifetime edition, literary language, noun, noun gender, noun declension, word form, inflection.